

Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler

Hakan Muhterem KÖSE

Maden Y. Mühendisi, MTA Genel Müdürlüğü, Ankara

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı madencilik sektöründe düşünce ve politika üretebilen, yeni birşeyler söyleyebilen, karar vermek durumunda olan, sektörün sorunları üzerine kafa yoran insanlarla iletişim kurarak, "Nasıl bir madencilik politikası?"¹¹ sorusuna cevap aramaktır.

ARAŞTIRMA NASIL YAPILDI ?

Bu araştırmada yeralan kişilerin belirlenmesi herhangi bir sistematik örnekleme yoluyla olmadı. Ancak sektörün çeşitli faaliyet alanları göz önüne alınarak, bu alanlarda çalışanlarla görüşülme-ye çalışıldı.

Ülkemizin madencilik sektöründe zengin deneyimleri olan, çeşitli konularda görev ve sorumluluk üstlenmiş ve alanlarında başarılı hizmetleri olan meslektaşlarımızın konu ile ilgili değerli

görüşleri alınmaya çalışılmıştır,

Araştırmada görüşleri alınan meslektaşlarımızın isimleri aşağıda, soy adlarına göre alfabetik sıra takip edilerek verilmiştir,

E. Akün, S. Alpan, E. Arıoğlu, A. İ. Arol, N. Aydın, G. Aytuğ, İ. Bayraktar, S. Dikmen, Z. Doğan, M. Erözlü, H. Erten, G. Güngör, S. İmer, D. Kara, S. Karahan, F. Karayazıcı, R. Kont, S. Kumkumoğlu, H. Mumcu, M. Öcal, Z. Öncel, T. Seler, I. Seyhan, Ö. Ünver, T. Yalabık, H. A. Yazan, Ö. Yenel, L. Yener, E. Yüksek, T. Zorlubaş.

KONU İLE İLGİLİ OLARAK TARTIŞMAYA AÇILAN SORULAR

1, Madencilik sektörü niye büyümeyen sektör oldu? Madencilik sektöründe sizce ana sorun nedir?

2, Maden Kanunu'nda ana prensipler neler olmalıdır?

3, Fenni Nezaretçilik olayı Maden Kanunu'nda nasıl ele alınmalı?

4, Devlet tarafından sürdürülmesinde zorunluluk ve fayda olabilecek stratejik madenler neler olabilir? Stratejik madenlerin dışında, devletin madencilikte ekonomik girişimci olarak bulunması, günümüz liberal ekonomi anlayışı çerçevesinde doğru mudur? Değilse ne yapmak lazım?

5, Özel Sektörün madencilik alanına yatırımların artırabilmesini sağlamak için ne yapılabilir?

6, Sermayesi olana, madencilik sektöründe banka faizinin üstünde kâr sağlayabilecek fizibil projeler üretebiliyor muyuz? Şayet üretmiyorsak özel sektörün bu alana yatırım yapmasını nasıl sağlayabiliriz?

7, Madenci nasıl teşvik edilmeli?

8, Türkiye'de madencilik politikalarını belirleyen sorumlu bir

kuruma ihtiyaç var mı? Günümüzde bu işlev nasıl yürütülüyor? Doğru hedefler saptanabiliyor mu?

9, Madencilikle ilgili kurumların tek bir bakanlık bünyesinde toplanmamış olmasının ne gibi mahzurları olabilir?

10, Madencilikte altyapı çalışmalarını kim nasıl yapmalı?

11, MTA ile Maden Dairesi'nin birleştirilerek, madenciye Türkiye çapında her türlü altyapı hizmeti veren bir reorganizasyona gidilmesi fikrine katılır mısınız?

12, Devletin madencilik sektörüne aktardığı kaynakların, zarar eden, verimli çalışmayan, işletmelere dönüşmelerinin sebepleri nelerdir?

13, Zonguldak için rasyonel çözüm ne olabilir?

14, Ekonominin dışa açılmasından madencilik sektörü nasıl etkilendi?

15, Maden ihracaatında nasıl bir organizasyona gitmeliyiz?

16, Madencilik sektörünün bugünkü teknolojik yapısı verimli üretim yapmaya müsait mi?

17, Devletin madencilik sektöründe yönetim, eleman ve ücret politikası nasıl olmalı?

18, Üniversitelerimizde niye iyi maden mühendisi yetiştiremiyoruz?

19, Araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyeti için gerekli kaynağın yaratılabilmesi için ne yapmalıyız?

20, Madencilikte yabancı sermayeden nasıl faydalanabiliriz?

ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN SONUÇLAR

"Alternatif Madencilik Politikaları İçin Görüşler" araştırmasında elde edilen veriler ışığında ülkemiz madencilik politikası için ortaya konan ana eğilimler ve

diğer görüşler aşağıda özetlenmiştir:

ANA EĞİLİMLER

1, Devlet, madencilik sektöründe bugün %90 gibi çok büyük bir güce sahiptir, Oysa devletin bu alanda ekonomik girişimci olması yanlıştır. Devletin madencilikteki rolü altyapı hizmetlerinden Öteye geçmemelidir. Bu anlamda, devletin madencilikteki ekonomik girişimciliği özel sektöre bırakması gerekir.

2, Bugünkü 3213 Sayılı Maden Kanunu ve dolayısıyla Maden Dairesi yeniden ele alınarak, madencilik yapanlara güven verecek bir yapıya kavuşturulmalıdır,

3, Madencilik sektöründe bugün en önemli sorun sermaye yetersizliğinden kaynaklanan yatırım eksikliğidir, Bu sorunun çözüm için bu sektöre teşvik ve ucuz kredi imkanları yaratma yoluna gidilmelidir.

4, Gerek ithalatın serbest bırakılıp yurtdışından dampingli fiyatlarla hammadde ve yan mamul getirilmesine göz yumulması, gerekse uzun süre "Doların fiyatını" düşük tutup yurtdışı hammadde fiyatlarının cazip bir görüntü yaratılması, sektörü krize sürüklemiş, adete çökertmiştir.

5, Sermaye, teknoloji ve dış pazar imkanları yaratmak kaydıyla, yabancı sermayeden madencilikte faydalanılmalıdır.

6, Ülkemizde maden mühendisliği eğitimi nicelik ve nitelik bakımından büyük bir darbe yemiştir. Son yıllarda madencilik eğitimi amaçsız ve gereksiz bir şekilde yaygınlaştırılarak adeta büyük bir kaynak savurganlığı yaratılmıştır.

Bilimsel yayın üretimine katkısı olmayan bir ortamda, iyi eğitilmiş insanın yetişmesini beklemek mümkün değildir.

Ülkemizin maden mühendisi ih-

tiyacı için gerçekçi bir arz - talep çalışması, bir an önce yapılmalı ve bunun sonucuna göre öğrenci sayısı belirlenerek madencilik eğitiminin mutlaka uygulamalı eğitim biçiminde sürdürülmesi zorunluluğu getirilmelidir.

7, Sektördeki araştırma performansı çok düşüktür. Teknoloji üretimi için "yeni üretilmiş bilgi"ye ihtiyaç vardır, Bunu sağlamak için ise yaratıcı beyinler, yeni düşünceler, özgür bir eğitim ve araştırma ortamı ön koşuldur,

Ama ne yazık ki ülkemizdeki üniversitelerin "bilim üretme" kalitesi her geçen yıl artmamakta aksine düşüş göstermektedir.

Kamu işyerlerinde ise "şu politik görüştür" veya değildir diye kafa yoran beyinlere değil; daha iyi, daha kaliteli, daha ucuz ve daha verimli nasıl yapabiliriz, birey olarak, müessese olarak "katma değer üretimine" katkımız ne? sorusunu sorabilen araştırmacı beyinlere kulak verilmelidir,

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

1, Madencilikte devlet elindeki kamu kuruluşlarının yönetim mekanizmalarını politik müdahalelerden kurtarabileceksek, devlet işletmeleri ekonomik girişimciliğe devam etsin. Aksi takdirde, kaynak üreten değil, kaynak tüketen bu kurumların özelleştirilmesini daha fazla geciktirmek yanlış olur,

2, Doğal kaynaklarımıza olan iç talebi arttırmak için, sanayi yatırımlarının yurtiçi kaynak kullanımını arttırıcı yönde teşvik etmeliyiz. Zira madencilik sektörünün gelişmesi Türkiye'nin sanayileşmesine bağlıdır, Çünkü fabrikalar aslında hammaddelerin tüketildiği yerlerdir. Bu anlamda sanayide yerli hammadde tüketimi arttıkça madencinin yüzü gülecek, ithalata gidildikçe madencilüğümüzde durgunluk ve sıkıntı başlayacaktır. Bugün Türkiye'de hangi maden türünde bir gelişme sağlan-

mişsa mutlaka o madeni veya madenleri kullanan gelişmiş sanayi tesislerine sahip olduğumuz içindir, Demir-Çelik tesislerimiz, demir madenciliğimizin; alüminyum, bakır, çinko, ferrokrom tesislerimiz demir dışı metal madenciliğimizin; termik santraller açık ocak kömür işletmeciliğimizin gelişmesini sağlamıştır. Seramik, refrakter, cam, çimento, gübre sanayileri de bu alandaki maden kaynaklarımızın harekete geçirilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır.

3, Madencilik Politikamızın ana hedefi madenlerimizin katma değeri yüksek ürünlere dönüştürecek sanayileri kurup yaşatabilmek; dünya kalitesinde boy Ölçülebilecek nitelikte, ucuzlukta ve büyüklükte ürünler üretebilecek organizasyon sağlamaya yönelik her türlü sanayi girişimini devletçe desteklemek olmalıdır, Çünkü, madenleri işleyecek sanayiler olmadan, madencilik gelişmez,

4, Maden de bir "meta" dır. Madenciyi çok özel birtakım yaptırımlarla sık - boğaz etmeye gerek yoktur. Esasen bir maden işletmesini sanayi işletmelerindeki herhangi bir işletme gibi görür ve onları yıldırılmamak için ülkütücü özel kanunlar yönetmelikler v,b, çıkarmaz isek sorun çözülebilir.

5, Bugün uygulanan ekonomik politikalarla Özel sektörde kimse madencilikte yatırıma gitmez, Bu alan devletin üzerine kalır, devlet te bu bedeli verimsizlik, fazla istihdam, kaynak israfı olarak öder, Nitekim bugün böyle oluyor. Zira devlet bu sektörü adeta cezalandırıyor. Maden ihracatı yapan dan ton başına bir sürü para kesip, sonra bu paralarla G. Afrika'dan kömür ithal etmek madenciyi arkadan bıçaklamaktır, madenciliğimizi öldürmektir. Öte yandan buzdolabı, TV, araba vb, ihracatı yapanlar ise bırakın para kesmeyi, daha kolay ihracat yapabilsinler diye prim vererek adeta mükafatlan-

dırılmaktadır. Dolayısıyla böylesi kolay para kazanılacak alanlar varken Özel sektör niye madencilige yatırım yapsın ki?

Böylesi riskli ve geri kazanma süreci oldukça uzun bir alana sermayesini yatıranlar cezalandırılmamalı, tam tersine teşvik edici, cesaretlendirici uygulamalarla desteklenmelidir.

6, Madencilik Fonu uygulaması kaldırılmalıdır,

7, Fenni Nezaretçilik olayı tümünden değiştirilmeli bunun yerine "İşletme Müdürlüğü" sistemine geçilmelidir,

8, Madencilikte fizibil projeler üretebilmek için "aramalara" yoğunluk vermek ve bu alana büyük teşvikler sağlamak şarttır,

9, Devlet madencilik sektöründe uluslararası standartlara uygun altyapı hizmetlerini madenciyi teşvik edecek bir anlayış içinde vermeye yönelmelidir,

10, Etibank sadece madencilige hizmet verecek şekilde özel ihtisas bankacılığına dönüştürülmelidir. Bu banka madenciyi düşük faizli kredi verebilmelidir. Projesi olan madenciyi her türlü destek sağlanmalıdır.

İL Türkiye'de özel sektör madenciliği çok cılız kalmıştır, Sermayesi kıt, teknolojiden uzak, ihtisaslaşmaya imkan tanımayan, yüzlerce irili ufaklı şirket dağınıktır ve büyük çoğunluğu mostra madenciliği ile geçinmektedir. Yüzeyin altım arayan, delen ve çalışan çok azdır, Bu sektör mutlaka özendirilmeli ve teşvik edilmelidir, Gerekirse bu şirketlerin biraraya gelerek daha güçlü bir sermaye yapısına sahip, sağlam şirketlere dönüşmeleri için yardım yapılmalıdır,

12, Maden Dairesi, Maden Kanunu'nu sadece hakuki işlemler yönüyle uygulamaya çalışıyor.

Madenci harç ve teminat yatırmaktan, faaliyet raporu, proje hazırlamaktan, formaliteleri süresi içinde yapmaya çalışmaktan, işle-

rini bizzat ve elden takip etmekten bunalmış durumdadır, Bu kurumun mutlaka bir iyileştirmeye ihtiyacı vardır.

13, Dünya rezervlerinin büyük bir kısmına sahip olduğumuz "bor madenleri"nin üretiminin değil fakat pazarlamasının mutlaka tek elden yürütülmesine devam edilmesi, ülkemizin menfaatine uygun olacaktır,

14, Maden aramalarına harcanan kadar parayı her türlü vergiden muaf tutmak lazım, Hatta arama çalışmasında harcanan parayı, işletme aşamasında madenciyi kredi olarak geri vermek lazım, Getirilecek teşviklerle de özel maden arama şirketlerinin oluşması sağlanmalıdır,

15, Madencinin bir tek ruhsatı olmalıdır. Bu ruhsat da güvence altında olmalıdır, Arama Ruhsatı, Ön İşletme Ruhsatı, İşletme Ruhsatı gibî pratikte geçerliliği tartışılan, kırtasiyeyi arttıran, pek bir fayda sağlamayan ruhsatlar olmalıdır,

Örneğin bugün devletin elinde bile Arama ve Ön işletme aşamalarını geçmiş, İşletme ruhsatı alınmış, ama buralardan 1 Kg bile maden çıkarılmamış sahalar var. Öte yandan Arama aşamasında rezervi bitirilmiş sahalar var.

16, Bugün kamu işyerlerinde işçiye verilen aylık ücret düşük gözüküyor ama yapılan işe baktığımızda, yapılan birim işe göre işçilik maliyetlerinin çok yüksek olduğunu görüyoruz, Türkiye'de işçilik payı bu nedenle Avrupa ülkelerinden 5-6 kat daha yüksek oluyor. Çünkü bizde iş verimi çok düşük.

17, Zonguldak'ta bugün için rasyonel çözüm, havzadaki üretim ölçeğinin yıllık 10 - 12 milyon ton (tüvenan), yıkama randımanının en az %65, üretkenliğinin ise işçi başına 1-1,3 ton/adam vardiya'ya çıkartılmasıyla mümkün olabilir. Bu hedeflere ulaşıldığında Zonguldak verimli çalışıyor diyebiliriz. ü